

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

MÜZİK OYUN VE EĞLENCE

SOMUT OLMAYAN
KÜLTÜREL MİRASIN
KORUNMASI ÇALIŞMALARI

CEYHANLI ÂŞIK FERRAHİ'NİN YENİ DERLENEN TÜRKÜLERİ

Dr. Halil ATILGAN

Âşık Ferrahi 1934 yılında Ceyhan'ın Kıvrıklı köyünde doğar. 1969 yılında daha ömür yolunun yarısına bile gelmeden 35 yaşında bu dünyadan göçer gider. Ölüm onu alır götürür. Gün görmeden, yokluklar deryasından kurtulmadan, yalan dünyadan murat almadan, ozanlığının en verimli çağında kara toprağa gömülür. Halk ozanlarının en çilekeşlerinden biridir o. Asıl adı Mehmet Ali Ergat'tır. Küçük yaşta öksüz ve yetim kalır. Öksüz ve yetim kalan Mehmet Ali'yi dayısı Osman Metin (Çingil Osman) yanına alır. Daha 7–8 yaşlarında hayatin cilvesi ona başka bir dünyanın kapısını aralar. Mehmet Ali, Halil Turan'a besleme olarak verilir. Halil Turan'ın kapısında uzun bir zaman çobanlık yapan Mehmet Ali'nin işe yatkın olduğunu anlayan dayısı onu tekrar yanına alır. Mehmet Ali köyün sığırlarını güderek, traktör sürerek ekmeğini kazanmaya çalışır. On iki yaşındayken bir rüya görür. Rüyasında bir kıza âşık olur. Bu aşk onu âşık yapar; sığır gütmeye yarayan değneğini bağlama yapar, dilini açar, gönülünü kanatlandırır, onu Âşık Ferrahi yapar. Aşığımız, bir yandan ekmeğini kazanmaya çalışırken; bir yandan da dağda, bayırda, kumda bir başına alfabenin hem eskisini, hem de yenisini öğrenmeye çalışır. Başkaları için zor olan, onun için hiç de zor olmamıştır. Gayretleri sonunda Karacaoğlan'ın, Kerem'in, Âşık Garip'in kitaplarını okuyabilecek duruma gelir. Sadece aşk hikâyeleri, şiirleri okumakla kalmaz, yazmaya da başlar. İlk şiirlerini bir defterde toplar. "*Mahzun Çocuk*¹" adını verir. Fakat ne yazık ki, bu defter günümüze kadar ulaşamaz.

1 Mahzun Çocuk Âşık Ferrahi'nin ilk yazdığı şiirlerini topladığı el yazması defteridir. Defteri çok aramamıza rağmen maalesef bulunamamıştır. Kızı Emine'nin ve yakın dostu Şükrü Tek'in ifadesine göre Neşet Ertaş tarafından

1954 senesinde Âşık Ferrahi İstanbul'dadır. Ayazağa ve Zeytinburnu Süvari Bölüğünde askerdir. Ancak askerliği sırasında tüberküloz hastalığına yakalanır. Hava değişimi için köyüne gönderilir. Fakat hastalık geçmediğinden, tekrar asker ocağına dönemez. Bu hastalık Ferrahi'nin hayatında yeni bir dönemin başlangıcı olur. Asker ocağına bir daha dönemeyen Ferrahi'nin verem olduğunu anlayan dayısı, çocuklarını bu bulaşıcı hastalıktan korumak için, evinden uzaklaştırır. Bu yüzden Ferrahi de köyünü terk etmek zorunda kalır. İlk gittiği yer Ceyhan'dır. Ceyhan'da çocukluk arkadaşı Hamit Zorba'ya yol düşürür. Hamit Zorba, çalıştığı çiftlikte ona da bir iş ayarlar. Ferrahi, bir müddet burada çalışsa da traktör sürmek pek işine gelmez. Çünkü o; "Mahzun Çocuk"una yeni şiirler ekleyecek, türküler çığıracaktır

Sene 1958'dir. Elinde Kayserili Ömer Usta'nın armağan ettiği bağlaması ile Ceyhan'daki Şevket Eser'in saz evine düşer yolu. Şevket Eser'i tanınması çalıp söyleme konusunda yeni ufuklar açar. Ondand aldığı bilgiler ışığında deyişlerini sazıyla sözüyle dile getirir. Bu çalışmalar yavaş yavaş şuurulu bir şekilde Ferrahi'nin rotasını âşıklar dergâhına yöneltir. Artık aşığımız sazıyla, sözüyle ve korkunç kaderiyle baş başadır. Dertlerini türküleriyle dile getirir. **Ah neyleyim gönül senin elinden / Her zaman ağlarım gülemem gayrı. Ela gözlü nazlı yâr / Görem dedim göremedim. Hasta gönlüm divanedir durmuyor / Dünya hiç kimseye kalmamış deyin. Güzel ben senin elinden / Nere gidem nere gidem. Adana'ya geldim gülüm göreyim dedim** adlı türküleri çok ünlenir. Ünlenen türküler dilden dile telden tele yayılmaya başlar. Ününe ün katar. Destan satarak hayatını kazanmaya çalışan Ferrahi ünlenen türküler sayesinde radyodan da sesini duyurmaya başlar. Adana İl Radyosu Müdürü Kemal Sönmez dört türkülük bantlar yaptırarak daha da ünlenmesine yardımcı olur. Konya Âşıklar Bayramına katılarak yaptığı türkülerle Köroğlu ve Mihri Hatun ödülleriyle layık görülür. Sazıyla sözüyle ozanların düzenlemiş olduğu turnelerle yurdu karış karış, özellikle Çukurova'yı köy köy, oba oba, ilçe ilçe dolaşır. Gezginici âşıklar ne yaparsa o da onu yapar.

Sazıyla sözüyle Çukurova'yı dolaşırken Adana'nın merkez Kürkçüler köyüne bir düğüne davet edilir. Düğün gecesi, görüp tanıştığı akrabadan bir kıza gönül verir. Kısa bir süre sonra alıp kaçar. 1959 yılında onunla evlenir. 1960–1961 yılları arasında Ceyhan'ın Kıvrıklı köyünde dayısından kalan 35 dönümlük tarlasını satarak Adana'ya yerleşir. Sinanpaşa Mahallesi Kışla Caddesi'nde bir saz evi açar. Burada bir yandan bu işin meraklılarına saz dersi vermeye çalışır, bir yandan da plak satarak geçimini temin eder. Kendine göre bir düzen kurarak geçimini sağlayan Ferrahi, Emine'den doğan Kızı Emine ve oğlu Mustafa geçim derdini daha da zorlaştırır. O tüm zorluklara rağmen küçük kızı Emine'ye bağlama çalıp türkü söylemesini öğretir.

1960'lı yıllar onun yavaş yavaş yağı ile kavrulduğu yıllar olarak kayıtlara geçer. Fakat askerde yakalandığı verem hastalığı gün be gün şiddetini artırmaktadır. İşin kötüsü illet onun gırtlığına tebelleş olmuştur. Teşhis gırtlak veremidir. Hastalık ilerledikçe ses tellerini kaybeder. Bülbül gibi öten Ferrahi'nin sesi çıkmaz olur.

Gerçek odur ki... Ozanın sermayesi sazı ve sesidir. Kısaca ozanın en önemli iki silahı vardır. Biri sözü, diğeri de sazıdır. Sözünü sazıyla dile getirir. Söz olmaz, ses olmaz ise bağlama çalma tek başına neyi anlatabilir ki... Elbette anlatamaz o bunu çok iyi bildiği için yaptığı deyişlerini kızı Emine'ye öğretir. Artık Ferrahi bir âmâ, kızı Emine onun değneğidir. Gerçekten de öyle

alınan defter iade edilmemiş, kısaca Mahzun Çocuk Neşet Ertaş'ın gazabından kurtulamamış, geri dönüşü de olmamıştır. Akıbeti meçhuldür. Böylece Neşet Ertaş'la ilgili bu tür suçlamalara bir yenisi daha eklenmiştir.

olur. Baba çalar kızı söyler türkülerini. Adana, Ceyhan, Kadirli, Kozan çay bahçelerinin aranılan ikilidir baba kız. İşte bu zamanlar Ferrahi'nin en zor günleri olarak hayatına çentik atar. Buna rağmen mücadeleyi elden bırakmaz. Hatta bu ikili radyolara bile bantlar² yaparak mücadelesini sürdürür. Artık çevredeki çay bahçelerinin aranılan sazi ve sesi Çukurova'nın aranan ikilisi olarak her gün biraz daha ünlenir. Tam işleri yoluna koymuşken, geçim derdini bertaraf etmişken hastalık peşini bırakmaz. Gün be gün şiddetini artırır. Ayakta çalıp söylerken verem hastalığı Ferrahi'yi yatağa düşürür. Bir gün beş gün derken kalkamaz olur. Sonuçta hayatının en verimli çağında gırtlak veremi Ferrahi'yi alır götürür bu dünyadan. Tarih 22 Nisan 1969'dur.

Babası öldükten sonra Kızı Emine; Emine Ferahi adıyla onun adını yaşatmaya, türküleriyle, destanlarıyla geçmişi günümüze taşımak için babasının yolunda hızla ilerlemeye çalışır. Adana gazinolarında, çay bahçelerinde, babasının türkülerini okuyarak yoluna devam eder. Mütahiş bir ses güzelliğine sahip olmasına rağmen şansı yaver gitmez. Güzelim sesiyle istediği yere varamaz. Zira elinden tutanı yoktur. Kimsesizdir. Buna rağmen o yılmadan yolunda ilerlemeye devam eder. Müzik piyasasının kaplanlarına av olmamak için elinden gelen gayreti gösterir. Bu zaman içinde bir evlilik yapar. Bu evlilikten bir kızı olur. Fakat ne acıdır ki yaptığı evlilik ayrılıkla sonuçlanır. Annesinin evlenerek Kıbrıs'a gitmesi işini daha da güçleştirir. Bu zaman içinde başını taştan taşa vurur. Ceyhanlılardan, Kıvrıklılardan, Sinanpaşa Mahallesi sakinlerinden, Adanalılardan bir el uzansın ister. Ama maalesef Âşık Ferahi'nin yadigârı olan kızı Emine'ye bu satırları yazanın dışında hiçbir el uzanmaz. Hayatla boğuşmaya devam ederken babasının hastalığına yakalanır. O'da babası gibi:

“Yarap bu derdimin dermanı sende

Bu derdime çare çare Allah'ım”

diyerek Allah'a yalvarır. Fakat yalvarış, yakarış boşuna. İlaç parası yok. Emar parası yok. Sağlık güvencesi yok. Emine Ferrahi için her şey para. Para da onda yok. Kısaca: *“Yok yok yoka karışmış tuz yok sabun yok”*. İşte bu yokluklar deryasında o da 22. 7. 2001 tarihinde yok olur gider. Evet, Emine Ferahi babasının yolunda yürürken hastalık onu da çeker alır yanına. İflah olmaz. Babası gibi o da bu dünyadan murat almadan çok genç yaşta kara toprağa gömülür. Yaşam defteri kapanır. Ama babasının ona bıraktığı türkü defteri hep açıktır. Türküler yaşadıkça da açık kalacaktır.

Ben: Ferrahi'nin kızına bıraktığı açık kalan türkü defterinin sayfalarını 1986 yılında aralamaya başladım. Bu aralama araştırmaya dönüştü. Araştırmalar sonunda Âşık Ferrahi – Hayatı – Şiirleri – Türküleri³ ve Ceyhanlı Âşık Ferrahi⁴ adıyla iki kitabımız yayınlandı. Buna rağmen Ferrahi araştırmalarımız bitmedi. Her gün biraz daha artarak devam etti. Gönlüm her gün yeni bir türküsünü, yeni bir dördlüğünü bulabilir miyim diye çırpındı durdu. Derler ya sabırla koruk helva olurmuş. Yeni Ferrahi şiirlerine, destanlarına ulaşmamız da aynen öyle oldu.

2 Âşık Ferrahi'nin çaldığı, kızı Emine'nin okuduğu TRT İzmir Radyosu kaydıyla tarafıma ulaşan dört türkülük bant arşiv kayıtlarında mevcudiyetini hâlâ korumaktadır.

3 Halil Atılğan: Çukurova Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü Yayınları. Yayın No: 1 Çukurova Basım Evi Adana 1987.

4 Halil atılğan: Ceyhanlı Âşık Ferrahi, Kültür Bakanlığı, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları 264, Halk Edebiyatı dizisi No: 54.

Günlerden bir gün TRT İzmir TV'sinden Adnan Sait Tabakçı telefonla beni aradı. Hemhal olduk. TRT adına Âşık Ferrahi belgeseli çekeceğini, benim de danışman olarak görev almamı istedi. Doğrusu bu haber beni fazlasıyla mutlu etti. Belgeselden ziyade belgeseli yaparken Ferrahi ile ilgili birtakım yeni bilgilere ulaşacağım çamla çırayla arayıp da bulamayacağım bir fırsattı. Kısaca çeşitli görüşmeler yapıldıktan sonra İzmir'den gelen beş kişilik bir ekiple Ankara'dan Adana'nın Ceyhan ilçesine hareket ettik. Önce Ceyhan'da, sonra da çevrede çekim yapılacak kaynak kişiler tespit edildi. Âşık Abdülvahap Kocaman'la görüşmek için Kadırlı'nın Avluk köyüne, Âşık Feymani ve Mahmut Taşkaya ile görüşmek için Azaplı'ya, sonra Ceyhan'ın Kıvrıklı ve Sağkaya köylerinde çekim yapmak üzere bir çalışma planı yapıldı. Planımızı aynen uyguladık. Önce Avluk, (Koçlu) Azaplı sonra da Kıvrıklı ve Sağkaya köyünde çalışmalarımızı gerçekleştirdik.

Önce Azaplı... Azaplı'da Âşık Feymani'nin konuğu olduk. Feymani özenle karşıladı. Hoş-beşten sonra tatlı bir söyleşi başladı. Konu Ferrahi. Biz soruyoruz, o cevaplıyor. Sohbet esnasında yemek hazırlandığını gördük. Aç değiliz, çay yapılırsa içeceğimizi söyledik. Hoş sohbetle çaylar yudumlanıyor. Feymani Ferrahi ile ilgili hatırasını anlatıyor: *"Yıl 1967. İstanbul Harbiye Açık Hava Tiyatrosunda âşıklar şölenu var. Şölene beni almamışlar. Ama Ferrahi kadroda. Kendisi gırtlak veremi olduğu için türkülerini kızı okuyor. O zaman Hasta Gönüm Divanedir Durmuyor, Ela Gözlü Nazlı Yâri ve Ah Neyleyim Gönül Senin Elinden türküleri çok ünlü. Özellikle; Ah Neyleyim Gönül. Adı geçen türküyü Ankara Radyosu sanatçısı Nurettin Dadaloğlu radyoda okumuştur. Kendisi o türküyü çok ünlendi. Hatta benim de katıldığım bir programda türküyü üç defa okuttuklarını biliyorum. İşte o zaman Ferrahi'nin çok ünlü olduğu dönemdi.*

İstanbul'da Harbiye Açık Hava Tiyatrosunda yapılan âşıklar şöleninde ben de Ferrahi'yle birlikteyim. Türkülerini kendi çalacak kızı okuyacak. Kuliste de prova yapacaklar. O sırada programa katılan sanatçılardan biri de (ismini hatırlayamıyorum) prova yapıyor. Ferrahi de sazını akortladı. Delikanlı bitirsin ki kendisi de prova yapsın. Fakat genç, bir türlü fırsat vermiyor. Ferrahi dayanamadı. 'Delikanlı eğer izin verirsen ben de birkaç türkü geçeceğim kızım' dedi. Delikanlı Ağabey bu sazı sadece bizim Aleviler çalar, Alevi değilsen çalamazsın deyince. Ferrahi 'Saz çalmanın Alevi'si Sünni'si olmaz. Herkes kabiliyetine, yeteneğine göre çalar. Ama sen bana fırsat vermiyorsun. Ben alevi değilim ama fırsat verirsen bak nasıl çalacağım' dedi. Akortladığı sazını aldı eline, vurdu teline. Oğlan Ferrahi'nin çalmasını görünce aptallaştı, dediğine pişman oldu. Ferrahi'nin elini öperek özür diledi. Bu hatırasını hiç unutmam⁵. Alevi köylerinde dedelik yapmış olsa da kendisi alevi değildi. Ben Alevi olmadığını biliyordum. Bu hatırasıyla da bilgim tazelandı.

Ferrahi dürüst, samimi ve ahlâklı bir kişiliğe sahipti. Sevilen bir âşıktı. Sesi de güzeldi. Hatta köyde ezan okuduğu dahi söyleniyordu. Onunla dosttuk. Benden başka Abdülvahap Kocaman, Âşık Hüdayi, Kul Ahmet de dostları arasındaydı. Merhumun bir fötr şapkası vardı. O şapka ile güzel bir fotoğraf çekmişti. Fötr şapkayı Âşık Kul Ahmet'in armağan ettiğini söylendi." diyerek sözlerini noktaladı.

5 Feymani bu bilgiyi verirken Toplumda Alevi, Sünni, din, ırk, mezhep ayırımı yapmadığını, Ferrahi'nin Alevi olarak bilindiğini fakat Alevi olmadığını anlatmak için bu hatırasını naklettiğini ifade etti.

Azaplı'da Feymani ile çalışmalarını tamamladıktan sonra Ceyhan'ın Saçkaya köyüne hareket ettik. (Mahmut Taşkaya o gün köyde yoktu onun için de görüşme yapılamadı.) Saat 21 30 sularında köye ulaştık. Kıvrıklı köyünden Fatma Ağırın Öğretmen'in evine konuk olduk. Geç kalmamız sorun yaratmadı. Kaynak kişilerle birlikte hane halkı bizi bekliyordu. Hoş beşten sonra hemen çalışmaya başladık. Kaynak kişiler aynı köyden Şükrü Tek ve Âşık Cumali. Şükrü Tek'in takma soyadı Tatlıses. Biz hem Tek, hem de Tatlıses adıyla kayıtlarımızı gerçekleştirdik. Şükrü Tek; şimdiye kadar tespitlerimiz içinde Âşık Ferrahi'yi en iyi tanıyan, türkülerinin hepsini okuyan ilk ve tek kaynak kişi. Âşık Cumali de tanıyor. Fakat Şükrü Tek kadar değil. Olağanüstü bir birlikteliği yok. Türkülerini de başkalarından öğrenmiş. Biz daha çok Şükrü Tek üzerinde yoğunlaştık. Şükrü Tek Ferrahi ile hem de öldükten sonra kızı Emine ile çalmış söylemiş. Onun için konuya çok hâkim. İşte yıllardan sonra Ferrahi ile ilgili tespitlerimiz. Tarih 2 Ocak 2006. Şükrü Tek anlatıyor: *"Ferrahi o tarihlerde bizim köye düğüne gelmiş, köyümüzden Mustafa Öztürk'ün konuğu olmuştu. Köyde çalıp söyleyen bir de aşığı-mız vardı. Ali Ergezer. Güçlü bir âşık değildi. Buna rağmen Ferrahi ile takıştı. Her nedense Ferrahi ile suyu bir araya akmadı.*

*O düğüne Adana'nın Karaisalı ilçesinden bize konuk olarak gelen Naile adında bir de kız vardı. Ferrahi Naile'yi ilk defa o düğünde bizim evde gördü. Yanımızda İrticalen sizin de Ferrahi kitabınızda yayınladığınız Naile şiirini söyledi. Şiiri daha sonra türküleştirdi. "Haydi Naile'm Gel beri / Çok severim ben seni vay beni" adlı türkü işte bizim köyde gördüğü Naile için yakıldı. Bildiğiniz gibi o türkü; **Lâle sümbül bağına / Çıksam yârin dağına'** diye başlar. Bağlantı bölümü de: 'Haydi Naylem (Naile'em) gel beri / Çok severim ben seni vay beni' diye devam eder dedikten sonra türküyü çaldı okudu. (**BAKINIZ ÖRNEK NOTA NO I.**)*

*Ferrahi çok genç yaşta öldü. Yaşasaydı Çukurova'nın ikinci Karacaoğlan'ı olurdu. Duygu dolu bir âşıktı. Tüm türkülerini müzikli söylerti. İrticalen türkü söylemesi çok güçlüydü. Yaptığı türküler kısa zamanda ünleniyordu. Gırtlak veremi olduktan sonra yıkıldı. Konuşamadı. Dili tutuldu. Diyeceklerini diyemez oldu. Eserlerini yedi yaşındaki kızına öğretti. Baba çaldı kız okudu. Çok da tutuldular. Çukurova'nın aranan solisti oldular. Okuduğu türküler Adana'daki Çömelek Firması tarafından plak yapıldı. Çok iyi hatırlıyorum. Babasının çalıp kızının okuduğu bir plak vardı. **Medet senden medet âlemin şahı / Bu gönlümü her an viran eyledin"** dedikten sonra türküyü çaldı okudu. Türkü Şükrü Tek'in sesinden kayıtlarımıza girdi. Biz buna rağmen adı geçen plağa ulaştık. Plakta Ferrahi çalıyor kızı Emine okuyor. Türkünün notasını Emine'nin okuduğu Ferrahi'nin sazını çaldığı plağı dinleyerek yazdık. Böylece Ferrahi türkülerine bir yenisi daha eklenmiş oldu. (**BAKINIZ ÖRNEK NOTA NO: II**)*

(ÖRNEK NOTA NO I.)		DERLEYEN
		HALİL ATILGAN
ADANA - CEYHAN		DELEME TARİHİ
ÂŞIK FERRAHİ'DEN		2 OCAK 2006
KAYNAK KİŞİ	LÂLE SÜMBÜL BAĞINA¹	NOTAYA ALAN
ŞÜKRÜ TEK		HALİL ATILGAN

♩ = 100₁

SAZ

Lâ le süm bül ba ğı na Çık ya rin da ğı ğı na vay be ni

Mel he min ben de ben de Sür sem yü rek ya ğı na vay be ni

Hay di Nay lem gel be ri Çok sev ve rim ben se ni vay be ni

H. ATILGAN

1

Lâle sümbül bağına⁶
Çıksam yârin dağına vay beni
Mehlemi ben bende
Sürsem yürek yağına vay beni

Bağlantı

Haydi Nayle'm gel beri
Çok severim ben seni

2

Yârim gül olmuş kokar
Göğsüne güller takar vay beni
Ben Naylem'i⁸ almazsam
Ölsem de gözüm bakar vay beni

3

Der Ferrahi neyleyim
Dilim durmaz söyleyim vay beni
Göğsün Tekir⁷ Yaylası
Ben orada yaylayım vay beni

Bağlantı

6 Türkünün TRT repertuar sıra No: 2318'dir. TRT kayıtlarında kimin derlediği, notaya aldığı, derleme tarihi ve benzeri detay bilgiler yok. Sadece Âşık Ferrahi'den alındığı, yöresinin de Ceyhan olduğu yazılı. Biz türküyü 2 Ocak 2006 tarihinde Ceyhan'ın Sağkaya köyünde Şükrü Tek'ten derledik, okuduğu şekliyle de notası yazdık.

7 Tekir Yaylası: Adana il sınırları içinde, Adana – Ankara oto yolu ve Orta Toroslar üzerinde bir yerleşim birinin adıdır. Literatürde Akça Tekir olarak bilinir.

8 Nayle yörede Naile adının kısa söylenişi.

(ÖRNEK NOTA NO: II)		DERLEYEN
		HALİL ATILGAN
ADANA - CEYHAN		DELEME TARİHİ
ÂŞIK FERRAHİ'DEN		2 OCAK 2006
KAYNAK KİŞİ	MEDET SENDEN MEDET ÂLEMİN	NOTAYA ALAN
ŞÜKRÜ TEK	ŞAHI	HALİL ATILGAN

1 $\text{♩} = 65$ 2/4 8/8

SAZ

4 Me det sen den me de t a le e min şa hı

7 a le e min şa hı Şu gön lü ü mü he ra a n vi ira ran ey le din

10 Ey be nim ma şu kum gön lü ü mün ma hı Beni ke ear lar da

13 du ura ran ey le din Be ni kö şe ler de du ura ran ey le din ATILGAN

1

Medet senden medet âlemin şahı
 Şu gönlümü her an viran eyledin
 Ey benim maşukum gönlümün mahı
 Beni kenarlarda duran eyledin

2

Neden bilmem sağa sola sapılır
 Sizin emrinizle her şey yapılır
 Öyle güzelsin ki sana tapılır
 Dört kitabın birisin Kur'an eyledin

3

Ferrahi derkine canan canımsın
 Hem canımsın hem varlığım kanımsın
 İstemem başka yar artık benimsin
 Önce başkasına yaran eyledin

Adana'da o dönemde Kazım Karaörs güzel bağlama çaldığı gibi nota bilen tek saz sanatçısı idi. Onun dershanesine gidip nota öğrenmeye çalışıyorduk. Hatırladığım isimlerden Mahir Tatlıses – Hıdır Kılıç – Polisin kızı Hülya da benimle birlikte ders alanlar arasındaydı. Ferrahi'nin '**Ah Neyleyim Gönül Senin Elinden**' türküsü hayli ünlenmişti. Hocamız Karaörs 'Bu türküyü Ferrahi gibi kim okur' dedi. Herkes ben okurum diye atıldı. Sonuçta benim okumama karar verildi. Kazım Karaörs türküyü çalıyor ben de okuyorum. Tesadüf bu ya Ferrahi de gelmiş kapıda bizi dinliyor. Rahmetli ben türküyü okuduktan sonra içeri girdi. Çok memnun olduğunu söyledi. Beni tuttu öptü. Sonra: 'Ben ölürsen ikinci Ferrahi sen olursun' dedi. Bu hatırasını hiç unutmadığını söyleyen Şükrü Tek ardından da **Ah Neyleyim Gönül** türküsünü çaldı okudu. Sonra Ferrahi'yi anlatmaya kaldığı yerden devam etti:

"Onun önemli özelliklerinden biri de irticalen türkü söylemesiydi. Gördüğü kız hoşuna gitmişse muhakkak ona anında dörtlükler dizirdi. Onun için de köydeki genç kızların çoğuna şiir yazdı, türküler söyledi. Emine'yi seviyordu. O çok özeldi. Onun için de üç türkü yaktı. Fakat köydeki diğer kızlara da şiirler söylemeyi ihmal etmedi. Zala, Naile, Nursel, Nurhan, Necla, Emine, Behiye, Zeynep, Esme, İraz, Fadime, Havva, Vildan ve Mürvet başlıklı şiirleri geç kızlara yazdıklarının arasında ilk sırada yer aldı. Hatta '**Kızlar**⁹' adıyla yazdığı şiirinde köydeki kızların tüm özelliklerini ve güzelliklerini dile getirdi. Kıvrıklı'nın kızlarına yaktığı türküyü Adana İl Radyosunda çalıp okuması çok ses getirdi. Köy çalkalandı. Kız babaları harekete geçti. Fakat köyün ileri gelenlerinden Abdurrahman Ağa Ferrahi'yi korudu. '**Daha ne istiyorsunuz kızlarınızın reklâmını yapıyor diyerek**' köylü tarafından dövülmesine engel oldu. Ferrahi belki de dizelerinin çoğunu kızlar üstüne söyledi. Onun kızlarla başı dertte idi. Derdinin en büyük kaynağı da Emine'den geliyordu. Emine'ye kavuşamamasını türkülerle dile getirdi. **Emine'm buradan ben gider oldum. Gel Emine'm Emine'm. Emine'yle ben murada / Erem dedim eremedim** türküleri Emine üstüne yakılan türkülerin en ünlüleriydi" dedikten sonra: *Be dinsiz imansız halim çok yaman* diye başlayan Ferrahi'nin ilk defa duyacağımız bir türküsünün okudu. Türkünün sözleri:

"Be dinsiz imansız halim çok yaman

Senin için çektim çile zalim kız

Ben mecnun misali gezdim bir zaman

Sen düşürdün beni dile zalim kız"

diye başlıyordu. Dörtlükte görüldüğü gibi Ferrahi'nin derdi yine kızlarla. Hızını alamamış, bolca intizar ediyor. Üstelik zalim kızın bu sefer dini imanı da yok. Dini imanı olmayan kızlara söylediği türküyü bağlamasıyla seslendirdi. Bizde kay da geçtik. Şükrü Tek sonra da Ferrahi'nin duymadığımız türkülerini çaldı okudu. **Güzel beni çok bekletme – İstanbul şehrinde hangi diyara – Aşk dediğin coşkun çaydır** türküleri de ilk defa kayda geçti. Böylece kaynak kişi Şükrü Tek'ten:

9 Bakınız: Halil Atılğan'ın Ceyhanlı Âşık Ferrahi kitabı. Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 1987. Sayfa: 149

1- Medet senden medet âlemin şahı	(Örnek Nota	II)
2- Be dinsiz imansız halim çok yaman	(“ “	III)
3- Güzel beni çok bekletme	(“ “	IV)
4- Aşk dediğin coşkun çaydır	(“ “	V)
5- İstanbul şehrinden hangi diyara	(“ “	VI)

olmak üzere Ferrahi ve Türk Halk Müziği repertuarına yeni türküler kazandırmanın sevincini yaşadık. O sevinçle kaynak kişilere teşekkür edip kamera kayıtlarımızı kapatacaktık ki Şükrü Tek Ferrahi'nin destancı bir ozan olduğunu söyledi. Birlikte destan sattıklarını uzun uzun anlattı. "Günlük olayları takip eder, en can alıcısını seçer. Sonra olayı dörtlüklerle dile getirir. Destanın sözlerini belirli bir makamda okurdu. Bu Ferrahi'nin önemli özelliklerinden biriydi" diyerek sözlerine son noktayı koydu.

Gerçekten de Âşık Ferrahi'nin destancı bir ozan olması önemli özelliklerindendi.

Zira o, ekmeğini destan satarak kazanmış, geleneği de hakkıyla yapmıştı. Ben 1960'lı yıllarda Adana'nın en kalabalık sokaklarında Ferrahi'nin destan sattığına defalarca tanık oldum. Onun içinde Şükrü Tek'e yürekte katıldığımı ifade ettim. Anlattıklarını takdirle karşıladım. Takdir duygum ve onu doğrulamam çok hoşuna gitti: Mahzunlaştı. Gözleri doldu. Derin bir ah çekti. Sanırım o günler geldi aklına. Ferrahi ile birlikte destan sattığı anılarını hatırladı. Duyulandı. Sattıkları destanın makamını dahi unutmadığını ifade etti. Ardından da 60'lı yıllarda Ferrahi'nin Kıbrıs Çıkarmasıyla ilgili yazdığı destanı makamıyla okumayla başladı. O okudu biz kayda geçtik. Destan: "Selam sana Kıbrıs ey güzel vatan / Nur olsun yeriniz ey şehit yatan" sözleriyle kayıtlarımıza geçti.

Sonra Âşık Cumali Mincan da Ferrahi'nin bir başka destan örneğinden bahsetti. O da destanı makamıyla söyledi. Destan: **Evine varılmaz pisli paslıdır / Bir iş görmüyorlar sanki yaşlıdır** diye başlıyordu. Biz her iki destanın sözlerini hem de müziğini kayda geçtik. **Ferrahi'nin Destan Dünyası** adlı yazımızda da notasıyla birlikte yayınladık. Tespit ettiğimiz destan makamları belki de bir ilk oldu. Zira şimdiye kadar destanlar hep söz olarak yayımlandı. Fakat biz sözlerini, müziği ile birlikte yayınlarak bir ilki gerçekleştirdik.

SONUÇ: Âşık Feymani, Ferrahi'nin kadim dostu Şükrü Tek ve Âşık Cumali sayesinde yaptığımız çalışma bizi Ferrahi'nin hiç yayınlanmamış destanlarına, şiirlerine ve türkülerine ulaştırdı. Destanlarını **Âşık Ferrahi'nin Destan Dünyası**, türkülerini **Ceyhanlı Âşık Ferrahi'nin Yeni Derlenen Türküleri** adıyla yayınlarak ilgililerin, araştırmacıların hizmetini sunduk. Derlediğimiz yeni türkülerin notalarını numaralandırarak metnin sonuna ekledik.

Böylece yeni bulgulara ulaşıncaya kadar Âşık Ferrahi dosyası da kapanmış oldu. Bin rahmet olsun Ferrahi'ye, onun kadim dostu Şükrü Tek'e...

(ÖRNEK NOTA NO: III)		DERLEYEN
		HALİL ATILGAN
ADANA - CEYHAN		DELEME TARİHİ
ÂŞIK FERRAHI'DEN		2 OCAK 2006
KAYNAK KİŞİ	BE DİNSİZ İMANSIZ HALİM ÇOK YAMAN	NOTAYA ALAN
ŞÜKRÜ TEK	(Zalim Kız)	HALİL ATILGAN

♩ = 125

1. SAZ

4.

7. 1. 2.

10. Be din si siz i man sız ha a lim çok

13. ya a ma n ha a lim çok ya a ma n

16. Se ni ni çin çek ti yi i m çi le za

19. lim kı z Ben mec nun mi sa a li

22. gez di m bir za a ma n Se dü şür dün

(ÖRNEK NOTA NO: III)		DERLEYEN
		HALİL ATILGAN
ADANA - CEYHAN		DELEME TARİHİ
ÂŞIK FERRAHİ'DEN	BE DİNSİZ İMANSIZ HALİM ÇOK YAMAN (Zalim Kız)	2 OCAK 2006
KAYNAK KİŞİ		NOTAYA ALAN
ŞÜKRÜ TEK		HALİL ATILGAN

1

Be dinsiz imansız halim çok yaman¹⁰
 Senin için çektim çile zalim kız
 Ben mecnun misali gezdim bir zaman
 Sen düşürdün beni dile zalim kız

2

Sararsın cemalin kanın çekilsin
 Çürüsün ciğerin uslun dökülsün
 Viran olsun evin barkın yıkılsın
 Ellerin koynunda kala zalim kız

3

Her kime gidersen seni boşasın
 Yuva kuramayıp boşa koşasın
 Verem olup yataklara düşesin
 Her yanın çürüyüp ula zalim kız

4

Der Ferrahi kıymetimi bilesin
 Murat alamayıp boşa yelesin
 Nihayeti çeke çeke ölesin
 İmam namazını kıla zalim kız

10 Türkünün sözleri Ceyhanlı Âşık Ferrahi kitabımızda (Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları. No: 264 – Ankara 1997.) 11 dörtlük olarak Zalim Kız adıyla yayınlanmıştır. (Sayfa: 149) Kaynak kişi Şükrü Tek türküde dört sözünü okumuştur

(ÖRNEK NOTA NO: IV)		DERLEYEN
ADANA - CEYHAN		HALİL ATILGAN
ÂŞIK FERRAHI'DEN		DELEME TARİHİ
KAYNAK KİŞİ	GÜZEL BENİ ÇOK BEKLETME	2 OCAK 2006
ŞÜKRÜ TEK		NOTAYA ALAN
		HALİL ATILGAN

1 $\text{♩} = 80$

SAZ

5

9

13

17

21

25

29

Gü zel be ni
Kaş la rı nı

çok bek let me ge lah la hı nı se ver sen Bir der di me
yı kıp çat ma Bana gam zen o ku nat ma Be ni yal nız

bi nek let me Bi ral la hı nı se ver sen Bir der di me
ko yup git me Ka la la hı nı se ver sen Be ni yal nız

1

Güzel beni çok bekletme

Gel Allah'ını seversen

Bin derdime bir ekletme

Bir Allah'ını seversen

2

Sen giyinme allı basma

Susma konuş n'olur susma

Benden selamını kesme

Sal Allah'ını seversen

(ÖRNEK NOTA NO: IV)		DERLEYEN
		HALİL ATILGAN
ADANA - CEYHAN		DELEME TARİHİ
ÂŞIK FERRAHİ'DEN		2 OCAK 2006
KAYNAK KİŞİ	GÜZEL BENİ ÇOK BEKLETME 2	NOTAYA ALAN
ŞÜKRÜ TEK		HALİL ATILGAN

$\text{♩} = 80$
33

bi nek let me Bi ral la hı ni se ver sen
ko yup git me Ka lal la hın ni se ver sen

36

oy SAZ Sen ge yin me
oy Der Fer ra hi

39

a lı bas ma Sus ma ko nuş no lur sus ma
et me na zı gel ya nı ma ba zı ba zı

42

Be den se la ne mı nı kes me Sal Al la hı
Al e li ne kı rık sa zı Çal la la hı

45

ni se ver sen Sa lal la hı ni se ver sen
ni se ver sen Çal la la hı ni se ver sen

48

oy oy oy oy

H. ATILGAN

3

Kaşlarını yıkıp çatma
Bana gamze okun atma
Beni yalnız koyup gitme
Kal Allah'ını seversen

4

Der Ferrahi etme nazı
Gel yanıma bazı bazı
Al eline kırık sazı
Çal Allah'ını seversen

(ÖRNEK NOTA NO: V)		DERLEYEN
ADANA - CEYHAN		HALİL ATILGAN
ÂŞIK FERRAHİ'DEN		DELEME TARİHİ
KAYNAK KİŞİ	AŞK DEDIĞİN COŞKUN ÇAYDIR	2 OCAK 2006
ŞÜKRÜ TEK		NOTAYA ALAN
		HALİL ATILGAN

♩ = 120

SAZ

1. 2.

Aşk de di ğin Coş kun sel dir yı ağ la yı
Ak tum ağ la

A te şe yak tum ken di mi A te şe yak
dum ken di mi Bık tum ağ la ya ağ la ya

Bık tum ağ la ya ağ la ya Bık tum ağ la ya ağ la ya

ATILGAN

1

Aşk dediğin coşkun çaydır
Aktım ağlayı ağlayı
Gezdiceğim gurbet eldir
Bıktım ağlayı ağlayı

2

Mecnun gibi düştüm dile
Hasret kaldım gonca güle
Başım alıp gurbet ele
Çıktım ağlayı ağlayı

3

Ferrahi'yi yâr sandı mı
Nazlı yar beni andı mı
Ateşe yaktım kendimi
Yaktım ağlayı ağlayı

(ÖRNEK NOTA NO: VI)		DERLEYEN
		HALİL ATILGAN
ADANA - CEYHAN		DELEME TARİHİ
ÂŞIK FERRAHİ'DEN	İSTANBUL ŞEHRİNDEN HANGİ DİYARA 1	02 OCAK 2006
KAYNAK KİŞİ		NOTAYA ALAN
ŞÜKRÜ TEK		HALİL ATILGAN

♩ = 65

SAZ

1.

2.

Ys tan bul þeh ri in den

han gi di ya ra Bi rar zu ha lim va

du ru nı tur na ala rı Bi rar zu ha li m va rı

du ru un ru r na lar İ ki sa a tır yaz dım

göl yü ü lü ya re e Di va na va rın ca

ve rin tur tur na lar

ATILGAN

1

İstanbul şehrinden hangi diyara
Bir arzuhalim var durun turnalar
İki satır yazdım gül yüzlü yâre
Divana varınca verin turnalar

2

Yola revan olup kana'daçınız
Bolu dağlarından çabuk geçiniz
Ankara'dan Kırşehir'e uçunuz

Hacıbektaş gile konun turnalar

3

Urfa'dan Mısır'a sefer eyleyin
Oradan Kerbela çölün boylayın
Hazreti Hüseyin'e selam söyleyin
Yarasına mehlem olun turnalar

BİLGİ VE BELGELER

KAYNAK KİŞİLER

Adı Soyadı : Şükrü Tek - Şükrü Tatlıses

Baba Adı : Mustafa

Doğum Yeri : Ceyhan - Sağkaya köyü

Doğum Tarihi : 1941

Ana Adı : Emine

Ölüm Tarihi : 31 Aralık 2006

Adı Soyadı : Osman Taşkaya /Âşık Feymani

Baba Adı : Mehmet

Anne Adı : Hüsne

Doğum Yeri : Kadirli – Azaplı (Afşarlar) köyü

Doğum Tarihi : 02 Mayıs 1942

Adı Soyadı : Cumali Mincan

Baba Adı : Süleyman

Doğum Yeri : Ceyhan - Sağkaya

Doğum Tarihi : 1941

Ferrahi araştırmaları Ceyhan Sağkaya köyü. Tarih: 2 Ocak 2006. Soldan sağa: Kaynak kişi Ali Kaya, Halil Atılğan, Adnan Sait Tabakçı, Fatma Ağıran (Yılmaz) ve Hamit Zorba.

Ferrahi araştırmaları Ceyhan Sağkaya köyü. Tarih: 2 Ocak 2006.
Kaynak Kişi Hamit Zorba.

Ferrahi araştırmaları Ceyhan Sağkaya köyü. Tarih: 2 Ocak 2006. Soldan sağa: Cumali Mincan, Adnan Sait Tabakçı, Halil Atılğan ve Şükrü Tek¹¹.

Ferrahi araştırmaları Ceyhan Sağkaya köyü. Tarih: 2 Ocak 2006. Soldan Sağa: Adnan Sait Tabakçı, Halil Atılğan ve Cumali Mincan.

11 Şükrü Tek bizim belgesel çekimlerimizden takriben bir yıl sonra daha 55 yaşında iken vefat etmiştir. Ölüm tarihi 31 Aralık 2006. Bir rahmet olsun Şükrü Tek'e. Türküler yaşadıkça o da türkülerle yaşayacaktır.

Ferrahi araştırmaları Kadirli Azaplı (Afşarlar) köyü. Tarih: 2 Ocak 2006.
Aşık Feymani Ferrahi'yle ilgili anılarını anlatırken.